

України до складу членів – засновників ООН для отримання додаткового голосу, зміцнення позиції СРСР у цій міжнародній організації та намаганні створити у міжнародній громадськості ілюзію значних прогресивних змін у Радянському Союзі, розширенні повноважень радянських республік та, нібито, зрушенні у демократичних перетвореннях у цій країні.

1. Гриневич В. Утворення Наркомату оборони УРСР у 1944 році: з історії однієї політичної гри // *Укр. іст. журнал.* – 1991. – №5. – С. 29–35. 2. Молотов В. Доклад тов. Молотова в Верховном Совете СССР 1-го февраля 1944 года // *Красная Звезда.* – 1944. – 2 февр. 3. Муковський І. Ми – мирний народ, який уміє воювати // *Народна армія.* – 1995. – 27 лип. 4. Сборник Законов СССР. – М., 1974. – Т.1. – С.52–53. 5. Симоненко Р. Кримська (Ялтинська) й Берлінська (Потсдамська) конференції та Україна // *Політика і час.* – 1995. – № 5. – С. 10. 6. VI сесія Верховної Ради УРСР // *Радянська Україна.* – 1944. – 5 трав. 7. V сесія Верховного Совету РСФСР // *Правда.* – 1944. – 5 мая. 8. V сесія Верховного Совету Азербайджанской ССР // *Красная Звезда.* – 1944. – 9 мая. 9. III сесія Верховного Совету Латвийской ССР // *Красная Звезда.* – 1944. – 10 окт. 10. Яркое свидетельство роста союзных республик // *Красная Звезда.* – 1944. – 3 февр. 11. Американская печать о докладе В.М. Молотова // *Красная Звезда.* – 1944. – 4 февр. 12. Центральный архив министерства обороны Российской Федерации: – Ф. 104, оп. 11615, д. 2. – С 5–11. 14. Папікян А. Збройні Сили України двадцятого століття. – Львів, Вид-во: ДУ "Львівська політехніка", 1999.

УДК 261.5

Р. Пасічний

Національний університет "Львівська політехніка"

УКРАЇНСЬКА ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКВА ТА ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ПОСТКОМУНІСТИЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

© Пасічний Р., 2008

Проаналізовано проблему соціального захисту населення в умовах посткомуністичної трансформації та ролі УГКЦ у житті сучасної України, її вплив на суспільство та економічні перетворення. Проаналізувавши сучасний стан України, автор приходить до висновку, що наше посттоталітарне суспільство охоплене важкою недугою як в економічному, так і у моральному плані. Українське суспільство, яке має незалежну державу і визнає себе демократичним, в якому мають діяти принципи гуманізму, справедливості та взаємоповаги, повинно втілювати їх у життя, завдяки чому буде подолано стереотип негативного ставлення до Церкви та визначено її інституцією з особливим місцем у державі.

In the article problems of social protection of the population are analyzed during postcommunitic transformation and role UGCC in lives of modern Ukraine, her influence on a society and economic transformations. The author approves, that the modern society experiences crisis economic and moral. The Ukrainian society what to be considered democratic, should introduce principles of humanism and validity as investigation will get rid of a stereotype of a uncooperative altitude to the Church.

Релігія, впливаючи на свідомість громадян, здатна істотно втручатись у життя країни, тому проблема релігійного чинника у соціальному житті України є актуальною та заслуговує на детальне дослідження. Маючи на меті дослідити роль УГКЦ у вирішенні проблеми соціального захисту населення в умовах посттоталітарної трансформації суспільства, поставимо перед собою низку завдань, таких, як визначення місця і ролі релігії у політичному житті, взаємовпливу релігії та політики та їхньої співпраці у вирішенні актуальних соціальних проблем. Об'єктом дослідження будуть влада та УГКЦ як релігійна інституція, а предметом – їхні взаємозв'язки.

Історичні уроки існування тоталітарних режимів допомогли людям усвідомити та оцінити гідність і неповторність людини як особистості, яка думає, мріє і бажає бути щасливою. Власне, прагнення щастя спонукало людство загалом до певних дій з реалізації цієї мети. Помилковим підходом на шляху до цієї мети й став тоталітаризм, який: "характеризується диктаторським методом управління, де державний лад здійснює абсолютний контроль над усіма сферами суспільного життя, а також повним одержавленням суспільства, надмірною партизацією держави, відсутністю політичної демократії, політичним та ідеологічним контролем за поведінкою всіх членів суспільства, відсутністю офіційного вираження опозиції, жорстоким адміністративним контролем за використанням фінансових, матеріальних і людських ресурсів суспільства, уніфікацією культурно-ідеологічного виробництва та споживання, стандартизацією індивідів, насильницьким конформізмом і формалізацією дисципліни" [3, с. 359].

Після краху комуністичної системи колишня тоталітарна імперія розпалась на окремі суверенні держави, які розпочали самоствердження у світовому співтоваристві. Україна, як і інші посттоталітарні держави, прямуючи до демократії шляхом перетворень, постала перед складними проблемами, спричиненими негативними наслідками комуністичної системи. Через певні історичні обставини українське суспільство є дуже багатограним і неоднорідним. Це породжує різне бачення українським суспільством подальшого шляху становлення нашої держави, що порушує розвиток у перехідному періоді, спричиняючи нерозуміння багатьох процесів, які відбуваються в державі.

Тепер Україна стоїть перед вибором, який є вирішальним для її подальшого існування: йти шляхом цивілізованих країн чи повертатися до комуністичного тоталітаризму. Дуже важливо, щоб українське суспільство, яке має незалежну державу і визнає себе демократичним, в якому мають діяти принципи гуманізму, справедливості та взаємоповаги, перейшло до втілення цих принципів у життя, щоб вони не залишались лише гаслами на папері.

В умовах посттоталітарного суспільства та переходу до демократії потреби людей, як фізичні, так і духовні, різко зростають. За умови незадоволення фізичних потреб (потреби в їжі, житлі тощо) духовні потреби, – такі, як свобода релігійних переконань, потреба самовираження, навчання тощо, – людина переважно не вважає для себе пріоритетними. Підтвердженням цьому є сьогодення ситуація в державі, яка змушує людей вирішувати наболілі проблеми забезпечення саме фізичних потреб. Найгіршими реаліями життя в Україні стали показники відчутного погіршення життєвого рівня більшості населення (середня зарплата становить лише п'яту частину заробітної плати 1991 року). Більшість людей пенсійного віку, які сподівалися на забезпечену старість і відклали кошти на ощадних рахунках, залишилися без грошей (варто зауважити що, уряд Ю. Тимошенко намагається виплатити компенсації вкладникам "Ощадбанку"). На критичному рівні фінансуються потреби освіти (йде скорочення гуманітарних дисциплін у ВНЗ), науки, культури, охорони здоров'я, оборони, погано забезпечується виплата пенсій, стипендій, допомог.

На тлі фактично повної відсутності дієвих бюджетних установ, соціальної допомоги та охорони здоров'я важливим чинником для найбільш вразливих прошарків населення залишається Церква, яка покликана стати фактором оновлення життя суспільства. Перешкодою на цьому шляху стала відсутність досконалого законодавства щодо Церкви, тому відсутня елементарна правова база для її існування та функціонування. Як засвідчує практика, офіційна влада це усвідомлює, але не поспішає щось змінити, чим фактично підрізає гілку, на якій сидить. Новий український уряд і президент В. Ющенко не висловили свого ставлення до найбільш вразливих релігійних проблем. Створюється враження, що для політичних сил, яким вдалося здобути перемогу у виборчих змаганнях, реалізація релігійної політики пов'язана насамперед з намаганням здобути електоральну підтримку більшості виборців. Здійснюючи в регіонах подібну політику, влада змушена надавати перевагу і підтримувати ті чи інші конфесії. Необхідно врахувати й той факт, що в Україні чітко централізована вертикаль виконавчої влади, місцеві органи суворо підпорядковані центру. Тому прихильне ставлення до одних та ігнорування інших конфесій з боку місцевих чиновників не може бути виявом особистих симпатій чи антипатій: це державна політика, спрямована на підтримку в регіонах тих конфесій, які мають найбільший вплив на місцеве населення.

Тривале перебування України в стані глибокої економічної кризи спровокувало поширення серед населення ідеології економічної приреченості у найрізноманітніших її проявах. Більшість вірян неспроможна зрозуміти причини нинішніх економічних і соціальних проблем, а це веде до втрати віри у можливість їхнього вирішення. Деформується усвідомлення людьми того очевидного факту, що саме від кожного з нас залежить, коли ми станемо на шлях до добробуту. Найважливішим із загальнонаціональних процесів у соціально-економічному розвитку є формування окремого макросоціуму на національній основі – повнокровного українського суспільства з його специфічною соціальною структурою та активними громадянами зокрема.

Реформи, що забезпечують перехід від тоталітарного минулого до ринкової економіки, повинні супроводжуватися підтримкою громадськості. Нині вона відсутня, оскільки є труднощі, пов'язані із здійсненням реформ:

— Опір бюрократії. Реформи загрожують втратою робочих місць і статусу багатьом колишнім членам компартії та бюрократам. У багатьох випадках ці особи зберегли владні позиції та престиж і хочуть втриматися у цьому становищі й надалі;

— Праця громадян. Очевидно, що ефективне виробництво є одним із чинників поліпшення економічного та соціального стану в Україні. Однак деякі західні експерти вважають, що багато громадян у пострадянському просторі набули негативних трудових звичок та особистих рис, які долаються дуже повільно: 1) уникання відповідальності; 2) опір інноваціям та змінам; 3) надання переваги кількості, а не якості продукції, праця в повільному й неквапливому темпі; 4) підвищення на посаді завдяки особистим зв'язкам і партійній приналежності, а не завдяки рівневі своєї кваліфікації та продуктивності у роботі; 5) ігнорування через ці причини рівня професійної кваліфікації працівника.

Віряни УГКЦ фактично перебувають у стані очікування того, що хтось повинен вирішити їхні проблеми – держава, громада, Церква, добродійні товариства чи громадські організації, але не вони самі. Тому коли заходить мова про те, що в Україні рівень державного соціального забезпечення не відповідає європейським стандартам, то треба врахувати, що в будь-якій розвиненій країні Європи та світу держава не утримує своїх громадян, а лише створює їм умови для успішного підвищення рівня життя.

Україна перебуває на етапі становлення громадянського суспільства, про яке століттями мріяли кращі представники нашого народу. Його становлення часто свідомо гальмується окремими політичними силами, як всередині країни, так і поза її межами. В цих умовах на допомогу може прийти досвід Церкви у вирішенні соціально-економічних питань. Майже в кожному навчальному документі Церкви проголошується, що в суспільно-господарських процесах існує нероздільна єдність між релігійними, моральними й соціальними критеріями та принципами. Намагання їх розділити може загрожувати катастрофічними наслідками для людської спільноти, як у моральній, так і у матеріальній сферах.

Вказана ідея набуває актуальності для нашого народу, особливо молоді. Виховані атеїстичним тоталітарним режимом, вони легко потрапляють під вплив культури смерті, яка проявляється у численних кримінальних злочинах, у культурі грубої фізичної сили, у бажанні наживи та в сексуальній розбещеності.

Особливо боляче говорити, що жертвами жорстокого переходу від централізованої планової економіки до економіки ринкової стали люди літнього віку, які втратили все, що нажили своєю чесною працею, а також ті, що з незалежних від них причин не можуть заробити собі на прожиття.

Руйнування попередньої системи господарювання і відсутність механізмів регулювання ринкових відносин привнесли в економіку хаос і криміналізацію, а це, своєю чергою, призвело до падіння життєвого рівня мільйонів людей. Внаслідок цього у суспільстві виникла нездорова соціальна напруга.

У цій невтішній ситуації нам усім, а особливо тим, від кого залежить життєвий рівень людей, необхідно прислухатися до голосу Церкви, який вона завжди підносила в обороні гідності й соціальної захищеності дітей, інвалідів, хворих та літніх людей. "Слід, отже, щоб стало людині доступне все те, що потрібно їй для справді людського життя, як харчування, одяг, помешкання, право на вільний вибір життєвого стану, на закладання сім'ї, на виховання, на працю, на добре ім'я, на пошану, на відповідну інформацію, на поступування за правильними засадами свого сумління, на захищення приватного життя і на слухну свободу також у справах релігійних" [4].

Керівництву Української держави у сфері економічного, соціального та морально-культурного життя не варто у своїй діяльності ігнорувати напрацювання, які пропонує Церква. Розробляючи обґрунтовану концепцію економічного розвитку держави, треба враховувати ті моральні засади, які проголошує Церква, адже вони визначають орієнтири життєдіяльності кожної людини. Очевидно, щоб позбутися радянської ментальності, потрібно побудувати новий суспільний лад, де буде вшановуватися право людини на участь у політичному житті, свободу переконань, право на задоволення життєвих потреб, на працю й на приватну власність. Саме ці вимоги лежать в основі соціальної політики УГКЦ.

Економіка нашої держави, а це очевидний факт, працює для задоволення потреб окремих осіб та груп, тоді як Церква акцентує увагу на спільне благо, на солідарність між людьми. Матеріальні блага призначені для усіх – вчить нас Церква. Ми всі переконані в необхідності побудови нового соціального ладу, позбавленого наслідків тоталітарного минулого, нетерпимості до тих, що думають по-іншому. Церква зокрема, наголошує, що: "Цей лад треба... ґрунтувати на правді, будувати на справедливості, оживляти

любов'ю; в свободі треба ж знаходити щораз більше гуманну рівновагу. А для виконання цього необхідно провести обнову умів і широкі суспільні переміни [2, с. 12]. Спосіб життя християн, якщо вони справді є такими, також впливає сам по собі на земний добробут. Тому якщо взагалі людське суспільство й буде оздоровлене, то оздоровить його тільки повернення до християнського життя і християнських основ.

Церква, керуючись правилами віри, християнської релігії, за своєю суттю, є гуманістичною, тому що головною її заповіддю є заповідь любові: "Люби ближнього, як самого себе" [6, с. 134]. Але потрібно зазначити, що нині цей принцип любові майже відсутній у нашому суспільстві. Реальна картина набагато менш приваблива. Соціальна незахищеність громадян, спричинена невмілою (а може, і фальшивою), економічною політикою, призводить до збагачення невеликого прошарку суспільства на тлі загального зубожіння. Таке незavidне становище лицемірно використовується потужною лівою опозицією, яка своїми популістськими заявами баламутить людей, що вже втратили все, і, виїжджаючи на їхніх почуттях, гальмує реформи, піддаючи країну і людей ще більшим випробуванням і поневірянням, які викликають у людей обурення та образу. Всі ці негативні явища пов'язані не лише з комуністичною опозицією, а й з відсутністю політиків, які мали б керуватись християнськими чеснотами та цінностями.

Саме політик із такою настановою перекonanого християнина, перейнятий любов'ю та співчуттям до людей, зможе задіяти закон любові до ближнього, який дасть змогу кожному спрямовувати свою працю на покращання соціального захисту та оздоровлення економіки. Потрібно стерти бруд атеїстичної ідеології, для того, щоб люди в усьому нашому суспільстві могли перемогти згубне себелюбство й подолати моральну кризу.

Неможливо заперечити той факт, що нашому суспільству бракує національної свідомості, яка забита комплексом національної меншовартості, набутим завдяки нашим сусідам. Усі ці проблеми спричиняють нестабільність і поступовий розпад суспільства, який може зупинити, на моє переконання, християнська Церква. "Якщо Церква буде поставлена над тими, що мають владу, і тими, що їм підпорядковані, тоді вона надасть більше ваги політичній владі через те, що розкриває інше розуміння справедливості – відмінне від розуміння "рівнялівки" (яке було за комунізмом), і відносить його до проекту, який лежить поза межами політики, хоча й не відкидає деяких політичних елементів"[1, с. 32].

Розглядаючи вищезазначені проблеми нашого посттоталітарного суспільства, можемо сказати, що хоча соціальна доктрина Церкви стосується лише сукупності вчень та настанов [5, с. 13], власне християнський соціальний підхід є дуже актуальним і потрібним для вирішення проблем економічного й політичного життя, бо для вирішення суто людських соціальних проблем лише економічного зростання недостатньо. "Якщо суспільство не ставить жодної іншої мети, крім отримання зовнішніх переваг і благ, здатних забезпечити більше задоволення в цьому житті; якщо воно хизується тим, що не залишає місця для Бога в управлінні державою, і жодним чином не рахується з моральними законами, – то воно несе повну відповідальність за відхилення від свого завдання, а також від наказів природного закону. Тоді воно більш схоже на штучну карикатуру на справжнє суспільство, ніж на людську спільноту і громадянське суспільство" [1, с. 48].

Звідси можемо зробити висновок, що матеріальне добро як самоціль недостатнє для вирішення багатьох соціальних питань. Оскільки "прогрес благоустрою одночасно яскраво визначає духовний занепад", цей занепад відбувається через руйнацію християнських інституцій і традицій, що врешті призводить до деградації суспільства загалом [1, с. 48].

1. *Історія релігії в Україні у 10-ти т. // Т. 4. Католицизм / За ред. П. Яроцького. – К.: Світ знань, 2001. – 598 с.* 2. *Лев XIII "Rerum novarum" (енцикліка). – Львів, 1994 – 24 с.* 3. *Московичи С. Машина, творящая богов. – М.: КСП+, 1998. – 560 с. – (Б-ка социальной психологии).* 4. *Павло VI "Gaudium et spes" (7 грудня 1965 року) / Документи Другого Ватиканського Собору. – Львів: Свічадо, 1996.* 5. *Ратцінгер Й. Осягнення екуменізму // Сопричастя. – 1996. № 3 – 4. – С. 169 – 175.* 6. *Суяк Е. Життя – дорога і шанс розвитку // Колегія. – 1995. – № 6. – С. 114 – 130.*